

Γυμνάσιο Νέων Επιβατών
Δήμος Θερμαϊκού

**Η΄ Πανελλήνιος Μαθητικός Διαγωνισμός Δοκιμίου
«Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος»**

Θέμα:

**«Τι σηματοδοτεί η εμφάνιση του Ελευθερίου Βενιζέλου στην
ελληνική πολιτική σκηνή το 1910»**

Βάλσαμος Τσίμπλης

Στη νεοελληνική ιστορία ο Ελευθέριος Βενιζέλος υπήρξε μία ξεχωριστή χαρισματική προσωπικότητα. Η παρουσία του φώτισε τον δρόμο της Ελλάδας σε μία πολύ δύσκολη για αυτήν περίοδο. Ο μεγάλος αυτός πολιτικός ηγέτης πρωταγωνίστησε στην ενσωμάτωση της Κρήτης με την Ελλάδα. Με τις πρωτόγνωρες διπλωματικές του ικανότητες εισήγαγε την χώρα μας στους Βαλκανικούς πολέμους και τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο επεκτείνοντας κατά πολύ τα ελληνικά σύνορα. Διαμόρφωσε τον χάρτη της σημερινής Ελλάδας και τα οράματα του ανταποκρίθηκαν στις τότε ανάγκες της νεοελληνικής κοινωνίας.

Το σχέδιο της κυβέρνησης του Βενιζέλου για τον **αστικό εκσυγχρονισμό** της Ελλάδας εφαρμόστηκε αρχικά στην **οργάνωση του κράτους**. Στην καθολικότητά του συμπεριέλαβε συγχρόνως και την οργάνωση της ίδιας της κοινωνίας. Στο κείμενο του Συντάγματος του 1911 γίνεται λόγος για την ανακαίνιση των ήδη ισχυόντων συνταγματικών θεσμών. Η **συνταγματική αναθεώρηση** του 1911 συνδέθηκε με την αναθεώρηση του Συντάγματος του 1864, θέσπισε νέες διατάξεις και επέτρεψε να υλοποιηθεί το μεταρρυθμιστικό πρόγραμμα της κυβέρνησης Βενιζέλου. Έτσι τέθηκαν οι βάσεις και τα πλαίσια για τη θέσπιση και την κατοχύρωση εκσυγχρονιστικής νομοθεσίας. Στο συνταγματικό κείμενο του 1911 καθοριστικός παράγοντας στις όποιες μεταρρυθμίσεις είναι η θεσμοθέτηση του «κράτους Δικαίου», ώστε οι φορείς και τα όργανα της κρατικής εξουσίας να ενεργούν πάντοτε σύμφωνα με το Σύνταγμα και τους νόμους. Ο εκσυγχρονισμός του Βενιζέλου, όσον αφορά στον πολιτικό βίο της Ελλάδας του 1910, περιελάμβανε αρκετές **συνταγματικές μεταρρυθμίσεις**. Μείωσε την απαιτούμενη ηλικία των εκλογίμων ως βουλευτών από το 30ό στο 25ο έτος. Απέκλεισε τους «εν ενεργεία» στρατιωτικούς από το βουλευτικό αξίωμα και καθιέρωσε το «ασυμβίβαστο» της ιδιότητας του βουλευτή προς ορισμένες ιδιωτικές θέσεις προνομιούχων εταιρειών ή επιχειρήσεων, καθώς και την μονιμότητα των δημοσίων υπαλλήλων. Ανέθεσε τον έλεγχο του κύρους των βουλευτικών εκλογών σε ειδικό δικαστήριο (εκλογοδικείο), αποτελούμενο από τακτικούς δικαστές. Καλύτερευσε την κατοχύρωση της «δικαστικής ανεξαρτησίας» με την καθιέρωση της μονιμότητας των δικαστών. Γι' αυτό τον σκοπό, ανατέθηκε η αρμοδιότητα τοποθετήσεων, μεταθέσεων και προαγωγής των δικαστικών σε «Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο». Βελτίωσε την προστασία ορισμένων ατομικών δικαιωμάτων (ιδίως της «προσωπικής ελευθερίας» και του «ασύλου της κατοικίας»). Τέλος καθιέρωσε την υποχρεωτική και δωρεάν στοιχειώδη εκπαίδευση. Στο θεσμικό πλαίσιο του αστικού εκσυγχρονισμού, περιλαμβανόταν και η ίδρυση του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας. Υπό την αιγίδα του ψηφίστηκαν το 1914 οι βασικοί νόμοι για τα εμποροβιομηχανικά επιμελητήρια (Ν.184), τα γεωργικά επιμελητήρια (Ν.280), τα σωματεία (Ν.181) και τους γεωργικούς συνεταιρισμούς (Ν.602). Με τις συνταγματικές μεταρρυθμίσεις του 1911, δημιουργήθηκε, για πρώτη φορά στα ελληνικά πολιτικά και κοινωνικά δεδομένα, ένα ολοκληρωμένο θεσμικό πλαίσιο για την ορθολογική οργάνωση και έγκυρη εκπροσώπηση όλων των βασικών ταξικών συμφερόντων, με τη μορφή νομικών προσώπων τόσο του δημοσίου (επιμελητηρίου) όσο και ιδιωτικού δικαίου (συνεταιρισμών) για τους αγρότες και επαγγελματιών σωματείων για όλους τους άλλους εργαζόμενους.

Ο Βενιζέλος προσπάθησε να θέσει τα «θεμέλια» για την **οικονομική πολιτική** της Ελλάδας κατά την περίοδο 1910-20. Το δείγμα της πολιτικής της βενιζελικής παράταξης στον τομέα της οικονομίας φαίνεται με τη δημιουργία εξειδικευμένων οικονομικών υπηρεσιών (μεταξύ αυτών και του συντονιστικού τους οργάνου, του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας). Αρκετά ιδιόμορφη ήταν η στάση του Βενιζέλου και των στελεχών της κυβέρνησής του απέναντι στη βιομηχανική ανάπτυξη της χώρας, την οποία δικαιολογούσαν ως εξής: η Μεγάλη Ελλάδα, όταν θα επανερχόταν η ειρήνη, δεν επρόκειτο να ασχοληθεί με τη βιομηχανία, για την ανάπτυξη της οποίας δεν είχε τις απαιτούμενες προϋποθέσεις, το σχετικό συγκριτικό πλεονέκτημα. Αντιθέτως, η ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας θα συνδεόταν με την απόδοση ανάλογης βαρύτητας στη **γεωργία**, στο **εμπόριο** και στη **ναυτιλία**. Εντούτοις, ο κρατικός παρεμβατισμός εντοπιζόταν και στον τομέα της βιομηχανίας. Ο «δεδομένος» προστατευτισμός της εμπόλεμης περιόδου (1912-18) αντικαταστάθηκε μετά το 1918, με την κρατική

δασμολογική προστασία. Οι υψηλοί εισαγωγικοί δασμοί για όλα τα ξένα βιομηχανικά προϊόντα δεν αποτελούσαν τμήμα κάποιας συγκεκριμένης στρατηγικής σχετικά με τη βιομηχανική ανάπτυξη της Ελλάδας, αλλά ήταν μέσο αύξησης των κρατικών εσόδων. Το κράτος δεν ακολουθούσε πολιτική ενίσχυσης των επενδύσεων στον βιομηχανικό τομέα, ενώ οι τράπεζες (μεταξύ αυτών και η «Εθνική Τράπεζα Ελλάδος») και οι πιστωτές ιδιώτες είχαν αποκλείσει τον αναφερόμενο τομέα από τον κύκλο της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας. Υπήρχε τότε (και ακόμη ισχύει «εν μέρει») η άποψη ότι η Ελλάδα δεν ήταν χώρα κατάλληλη για την ανάπτυξη της βιομηχανίας. Αντίθετα, το εμπόριο, και ιδιαίτερα το εξαγωγικό, προσέφερε πιο ευνοϊκές ευκαιρίες για βραχυπρόθεσμες ευκίνητες επενδύσεις. Το ελληνικό κράτος, κατά την περίοδο 1910-20, προσπάθησε να βελτιώσει, από άποψη εξοικονόμησης πόρων, τη δύσκολη θέση της εγχώριας βιομηχανίας, αλλά ασκούσε «βιομηχανική προστασία», χωρίς συγχρόνως να ασκεί ή να έχει βιομηχανική πολιτική. Επιπλέον, η βιομηχανική ανάπτυξη συνδέθηκε με τον εμπορευματικό χαρακτήρα της ελληνικής οικονομίας. Αποδόθηκε μια μερική και παραπλανητική, ως έναν βαθμό, εκδοχή της ευκαιριακής και οπισθοδρομικής ανάπτυξης της ελληνικής βιομηχανίας (σχετικά με τον προσανατολισμό, το μέγεθος, την τεχνολογία και την παραγωγικότητα των μονάδων της) στον ανύπαρκτο ορθολογισμό της κρατικής δασμολογικής πολιτικής. Αντίθετα, η μη αξιοποίηση εγχωρίων πηγών ενέργειας, η ανυπαρξία κεφαλαίων και τεχνικής εκπαίδευσης, ήταν παράγοντες που έθεταν αντικειμενικά όρια στη βιομηχανική ανάπτυξη της Ελλάδας του 20ού αιώνα. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, ο βιομηχανικός τομέας απορροφούσε περιορισμένα κεφάλαια. Ενώ οι ελληνικές επιχειρήσεις είχαν ως κύριο είδος τα καταναλωτικά αγαθά, οι ξένες επενδύσεις επικεντρώνονταν στον κλάδο των μεταλλείων. Η Ελλάδα των δύο πρώτων δεκαετιών του 20ού αιώνα εξήγε τη μεταλλευτική παραγωγή της σε ακατέργαστη κυρίως μορφή (και ένα τμήμα της μετά από στοιχειώδη καθαρισμό), εισάγοντας από το εξωτερικό τα αντίστοιχα έτοιμα μέταλλα.

Η **αγροτική μεταρρύθμιση** της περιόδου 1910-20 ήταν άμεσα συνδεδεμένη με τον τομέα της **αγροτικής οικονομίας**. Μπορεί να μην υπήρξε άμεση, αλληλένδετη σχέση μεταξύ του «αστικού εκσυγχρονισμού» και της αγροτικής μεταρρύθμισης του Βενιζέλου, εντούτοις έγινε η πρώτη απόπειρα για την εφαρμογή αγροτικής πολιτικής και την άμεση / έμμεση σύνδεσή της με τη βιομηχανική ανάπτυξη της χώρας (δηλ. με την εκβιομηχάνιση και την εκμηχάνιση ενός μέρους της αγροτικής παραγωγής). Η αγροτική μεταρρύθμιση περιελάμβανε τη διανομή της γης, την αναδιάρθρωση και εκμηχάνιση των καλλιεργειών και την εισαγωγή θεσμών «γεωργικής πίστης» (π.χ. αγροτικές τράπεζες). Πολλοί εκπρόσωποι της βενιζελικής παράταξης υποστήριζαν τη σημασία που είχε η διανομή των κτημάτων για την ανάπτυξη της ελληνικής βιομηχανίας. Ο ίδιος ο Βενιζέλος στο νομοθετικό έργο του 1910 προσπάθησε να είναι μετριοπαθής και επιλεκτικός σχετικά με το ποια μεγάλα κτήματα θα διανέμονταν στους καλλιεργητές τους. Η κρατική παρέμβαση στις οικονομικές δραστηριότητες του πληθυσμού της υπαίθρου αποσκοπούσε στη δημιουργία της αναγκαίας τεχνικής υποδομής για την ανάπτυξή της, με αποτέλεσμα την κινητικότητα του κεφαλαίου και της εργατικής δύναμης. Οι αγροτικές μεταρρυθμίσεις επίσης προέβλεπαν έργα εξυγίανσης της υπαίθρου. Παράλληλα εμφανίστηκαν πολλά νέα αγροτικά κέντρα με τον εποικισμό της ελληνικής υπαίθρου. Ήταν, όμως, πραγματικά επιτυχημένες και αποτελεσματικές οι αγροτικές μεταρρυθμίσεις του Βενιζέλου κατά την περίοδο της πρώτης πρωθυπουργίας του (1910-20). Είναι γεγονός ότι αυξήθηκε η καλλιεργήσιμη γη, αλλά επήλθε μείωση του εισοδήματος των κτηνοτρόφων. Η «ευαίσθητη οικονομία» των ορεινών περιοχών δέχθηκε πλήγμα εξαιτίας αυτού του γεγονότος και οι κάτοικοι αναγκάζονταν να στραφούν σε καλλιέργειες χαμηλής απόδοσης, προκειμένου να εξασφαλίσουν το εισόδημά τους. Τέλος, η απόκτηση ιδιόκτητης γης (από τα πρώην τσιφλίκια) μετέβαλε τις μέχρι τότε ισχύουσες δομές της εγγείου ιδιοκτησίας, αλλά δεν ανανέωσε τις δομές της αγροτικής παραγωγής προς μία κατεύθυνση, η οποία θα ευνοούσε την όποια «καπιταλιστική ανάπτυξη».

Η κυβέρνηση Βενιζέλου και το εξειδικευμένο επιτελείο της επέφεραν, κατά την περίοδο 1910-1920, **μεταρρυθμίσεις στην εκπαίδευση**. Υπήρχαν πρόσωπα της βενιζελικής παράταξης, τα οποία χάραζαν την εκπαιδευτική πολιτική της χώρας, έστω και

αν ήταν φορείς του δημοτικισμού στη δημόσια εκπαίδευση και είχαν ως συλλογικό όργανο έκφρασής τους, τον «Εκπαιδευτικό Όμιλο». Η εκπαίδευση της περιόδου 1910-20 είχε σαφή «φιλελεύθερο προσανατολισμό», ο οποίος ερχόταν σε ρήξη με την απίθανη νοοτροπία του παρελθόντος. Κατά την κρίση του τότε νομοθέτη, η αντιστοιχία των εκπαιδευτικών βαθμίδων, έπρεπε να ήταν ανάλογη με έναν απόλυτα διακριτό κοινωνικό προσανατολισμό. Η συγκεκριμένη εκπαιδευτική μεταρρύθμιση αύξησε τη φοίτηση στο Δημοτικό σχολείο (από 4 σε 6 έτη) και την απεξάρτησή του από τις απαιτήσεις της μέσης βαθμίδας. Εντούτοις, υπήρξαν αντιδράσεις από στελέχη των Φιλελευθέρων και των αντιπάλων τους. Το 1916 η επαναστατική κυβέρνηση του Βενιζέλου επικράτησε στη Θεσσαλονίκη και μεταφέρθηκε στην Αθήνα. Τότε λοιπόν ευνοήθηκαν και επήλθαν ριζοσπαστικές μεταρρυθμίσεις στα εκπαιδευτικά ζητήματα. Τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού άλλαξαν μορφή και περιεχόμενο. Με τις δεδομένες μεταρρυθμίσεις, τα νέα βιβλία «οφείλουν να είναι γεγραμμένα εις την κοινήν ομιλουμένην [δημοτικήν] γλώσσαν απηλλαγμένην παντός αρχαϊσμού». Τότε προωθήθηκαν και είχαν πολύχρονη και αδιατάρακτη χρήση τα πρότυπα αναγνωστικά, το «Αλφαβητάρι με τον ήλιο» και το αναγνωστικό της Γ' Δημοτικού «Σαν τα ψηλά βουνά». Ο λογοτέχνης Παύλος Νιρβάνας αναφέρει ότι ο Βενιζέλος θεωρούσε τα συγκεκριμένα βιβλία ως τη μεγαλύτερη προσφορά του στις νεώτερες γενιές της Ελλάδας διότι εξαιρούν τη γνώση, την επιστήμη, τη λογική και προέβαλαν την τιμιότητα, τη φιλαλήθεια, την εργατικότητα, την εφευρετικότητα και κυρίως το συλλογικό πνεύμα και την κοινωνική αλληλεγγύη. Το ελληνικό διδακτικό βιβλίο είχε ευχάριστη εικονογράφηση και ζωηρή διήγηση, απεικόνιζε την πραγματικότητα. Ο διδακτισμός, ο στόμφος και ο αρχαϊσμός εγκαταλήφθηκαν. Σε αντίθεση με τη δημοτική, η μέση εκπαίδευση δεν ήταν τόσο ευέλικτη, ούτε ανταποκρινόταν στις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες της εποχής, οι οποίες απαιτούσαν «γενική μόρφωση». Κατά την περίοδο 1915-19 νομοθετήθηκε η ίδρυση τριών ειδικών διδασκαλείων της Τεχνικής Εκπαίδευσης, της Γυμναστικής και των καθηγητών Γαλλικής. Τα μεταρρυθμιστικά σχέδια έδιναν βαρύτητα στη σωματική αγωγή, στα μη θεωρητικά μαθήματα και στην τεχνική εκπαίδευση, στη διδασκαλία των ξένων γλωσσών. Η βενιζελική παράταξη, αναφορικά με τα εκπαιδευτικά ζητήματα της Ελλάδας κατά την περίοδο 1910-20, έδωσε έμφαση σε νέες πιο πρακτικές κατευθύνσεις σπουδών και όχι τόσο στις παραδοσιακές θεωρητικές σπουδές. Με δύο βασικούς νόμους των ετών 1914 και 1917, το «Σχολείον Τεχνών» αναδιοργανώθηκε, μετονομάστηκε σε «Εθνικόν Μετσόβιον Πολυτεχνείον» και κυρίως έγινε ισότιμο με το Πανεπιστήμιο. Το 1919 ιδρύθηκε το Χημικό Τμήμα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Το 1920 ιδρύθηκαν δύο νέες πανεπιστημιακές μονάδες: η «Ανωτέρα Γεωπονική Σχολή» και η «Ανωτάτη Σχολή Εμπορικών Σπουδών». Με βάση τα αναφερόμενα στοιχεία, αυτή ήταν η ισχύουσα κατάσταση στα εκπαιδευτικά πράγματα της Ελλάδας ως τις εκλογές της 1ης Νοεμβρίου 1920. Οι πόλεμοι, οι κοινωνικοοικονομικές αναδιαρθρώσεις και οι πολιτικές εξελίξεις υπογράμμισαν ακόμη περισσότερο την ανάγκη για ριζική αλλαγή του τότε εκπαιδευτικού συστήματος. Κατά τη δεκαετία του '20 και του '30 επικράτησαν, τόσο στον ελλαδικό χώρο όσο και εκτός αυτού, εκείνες οι (κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές) δυνάμεις, οι οποίες δεν επιθυμούσαν τις όποιες αλλαγές μπροστά στον κίνδυνο της μεταρρύθμισης και ανατροπής της καθιερωμένης, για ευνόητους λόγους, ισορροπίας.

Σχετικά με την **εσωτερική πολιτική** του, χαρακτηρίζεται ως «ο ηγέτης του αστικού εκσυγχρονισμού». Σε θέματα εσωτερικής πολιτικής, επί βενιζελικής διακυβέρνησης, εμφανίστηκαν και εισήχθησαν **νέοι θεσμοί** και **κρατικοί μηχανισμοί**. Εντάχθηκαν στον ελληνικό πολιτικό λόγο και προωθήθηκαν οι αρχές της ισότητας, της ισονομίας και της ελεύθερης έκφρασης. Προστατεύθηκαν τα πολιτικά δικαιώματα και κατοχυρώθηκαν τα αντίστοιχα ατομικά, έστω και στα έγγραφα της Βουλής των Ελλήνων. Ο Βενιζέλος έκανε πράξη, όσο ήταν δυνατόν, τις θεωρείες της φιλελεύθερης ιδεολογίας. Ο Κρητικός πρωθυπουργός συνδύασε τον «αστικό εκσυγχρονισμό» με την υπόθεση της εθνικής ενοποίησης της Ελλάδας. Φυσικά υποβοηθήθηκε από τις διεθνείς συγκυρίες της περιόδου 1910-20, οι οποίες προσέφεραν και κάποιες καλές ευκαιρίες για την προώθηση των όποιων ελληνικών αιτημάτων προς τη Δύση (συγκεκριμένα τις Δυνάμεις της Αντάντ). Ο Βενιζέλος εξακολουθεί ακόμη και σήμερα να αποτελεί πρότυπο πολιτικού ηγέτη για τις νεώτερες γενιές και σημείο αναφοράς για τον εκσυγχρονισμό του ελληνικού πολιτικού συστήματος και του κοινωνικοοικονομικού βίου της Ελλάδας. Επιπλέον, ορισμένες από

τις μεταρρυθμίσεις του εξακολουθούν να είναι ενταγμένες στο σύγχρονο κοινωνικοπολιτικό και οικονομικό σύστημα διακυβέρνησης της χώρας.

Παράλληλα με όλα αυτά, ο Βενιζέλος προγραμματίζει το όνειρο της **Μεγάλης Ιδέας** και αναδιοργανώνει τη χώρα και **ενισχύει το στρατό** της, προβλέποντας τις επερχόμενες εξελίξεις (Α' Παγκόσμιος Πόλεμος - Βαλκανικοί Πόλεμοι). Ο Βενιζέλος βλέποντας τη βαθιά κατάσταση παρακμής της Οθωμανικής Τουρκίας ετοιμάζεται για την απελευθέρωση της σκλαβωμένης Ελλάδας. (Σε αυτή του τη διάγνωση τον βοήθησε η εμπειρία που είχε αποκτήσει από την ανεξαρτησία της Κρήτης). Επί της πρωθυπουργίας του γίνονται οι δύο βαλκανικοί πόλεμοι του 1912 και 1913. Οι Βαλκανικοί Πόλεμοι με τις συνθήκες του Λονδίνου και του Βουκουρεστίου (1913) διπλασιάζουν την Ελλάδα. Τελικά με τη συνθήκη του Βουκουρεστίου (28 Ιουλίου / 10 Αυγούστου 1913) παραχωρήθηκε στην Ελλάδα η Ανατολική Μακεδονία με τη Θεσσαλονίκη και την Καβάλα καθώς και η Ν. Ήπειρος. Επίσης τα νησιά του Αιγαίου παραχωρήθηκαν οριστικά στην Ελλάδα με το Πρωτόκολλο της Φλωρεντίας (13 Φεβρουαρίου 1914) εκτός από τα Δωδεκάνησα που εξακολουθούσε να τα κατέχει η Ιταλία. Όσον αφορά το πρόβλημα της Κρήτης, αμέσως μετά την κήρυξη του Α' Βαλκανικού Πολέμου, η Ελλάδα αποδέχτηκε την ένωση και έστειλε ως πρώτο Έλληνα Γενικό Διοικητή το Στέφανο Δραγούμη. Μετά τη λήξη του Β' Βαλκανικού Πολέμου η Ελλάδα ανακοίνωσε στις Μεγάλες Δυνάμεις ότι θεωρεί την Κρήτη ελληνικό έδαφος και η απόφασή της έγινε δεκτή.

Στις εκλογές του Μαρτίου του 1912 το κόμμα του θριαμβεύει (κάτι που αναμενόταν μετά τον θρίαμβο της πολιτικής του και τον διπλασιασμό της Ελλάδας). Αμέσως μετά την έκρηξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου παρουσιάστηκε διαφορά απόψεων ανάμεσα στο βασιλιά Κωνσταντίνο και στην Κυβέρνηση του Ελ. Βενιζέλου, σχετικά με τη στάση που έπρεπε να τηρηθεί. Ο Πρωθυπουργός έκλινε προς την πλευρά των δυτικών συμμάχων και επιθυμούσε την έξοδο της Ελλάδας στον πόλεμο με το μέρος της Αντάντ (Αγγλία- Γαλλία- Ρωσία). Πίστευε ότι η Ελλάδα, χώρα ναυτική, έπρεπε να βασιστεί στις δυτικές δυνάμεις και κυρίως στην Αγγλία, για να προωθήσει τα εθνικά της συμφέροντα. Επίσης θεωρούσε ότι με τον πόλεμο αυτό δινόταν ίσως η τελευταία ευκαιρία στην Ελλάδα για να πραγματοποιήσει την εθνική της ολοκλήρωση. Αντίθετα ο βασιλιάς Κωνσταντίνος έτρεφε έντονα φιλογερμανικά αισθήματα, θαύμαζε το γερμανικό στρατοκρατικό πνεύμα και πίστευε στη νίκη της Γερμανίας. Τελικά αυτές οι δύο αντίθετες θέσεις συμβιβάστηκαν με την τήρηση αυστηρής ουδετερότητας. Διαφωνία προέκυψε σχετικά με την τήρηση των όρων της ελληνο-σερβικής συμφωνίας, όμως το ζήτημα αυτό γρήγορα προσπεράστηκε με την παραίτηση του υπουργού Εξωτερικών Στρέιτ και την ανάληψη του υπουργείου από το Βενιζέλο. Η συμμαχική εκστρατεία στα Δαρδανέλια όξυνε τη διαφωνία, ο Βενιζέλος παραιτήθηκε και σχημάτισε κυβέρνηση ο Ζαΐμης και αργότερα ο Γούναρης. Ο τελευταίος ήταν εκπρόσωπος της αντιβενιζελικής παράταξης και ο Βενιζέλος από αντίδραση δημοσίευσε τα μυστικά υπομνήματά του στο βασιλιά και διακήρυξε ότι οποιαδήποτε αθέτηση των συμφωνιών από την πλευρά της Ελλάδας, θα ήταν καταστροφική. Αυτό στάθηκε η αφορμή πόλωσης ανάμεσα στις πλευρές Κωνσταντίνου-Βενιζέλου και παράλληλα ήταν η αρχή του εθνικού διχασμού. Στις εκλογές ο Βενιζέλος κέρδισε την πλειοψηφία και ορκίστηκε Πρωθυπουργός, όμως διαφώνησε και πάλι με το βασιλιά, πράγμα που τον οδήγησε σε νέα παραίτηση. Στη συνέχεια ανέλαβαν την εξουσία προσωρινές ασταθείς κυβερνήσεις, ώσπου τελικά η Βουλγαρία κατέλαβε το Ρούπελ και ο στρατηγός Σαράιμ ζήτησε ελευθερία κινήσεων στη Μακεδονία με σκοπό την αμυντική ασφάλεια των δυνάμεών του. Τότε ξέσπασε στη Θεσσαλονίκη με τη βοήθεια της Αντάντ ένα χωριστικό κίνημα, (17 Αυγούστου 1916) με αποτέλεσμα η Ελληνική Κυβέρνηση να χάσει τον έλεγχο της κατάστασης στη Βόρεια Ελλάδα. Ένα μήνα αργότερα ο Βενιζέλος μεταφέρθηκε στη Θεσσαλονίκη και σχηματίζει προσωρινή κυβέρνηση "Εθνικής Αμύνης" τριανδρίας με το ναύαρχο Κουντουριώτη και το στρατηγό Δαγκλή. Επίσης υιοθέτησε το χωριστικό κίνημα. Παράλληλα ο Σπυρίδων Λάμπρος σχημάτισε βασιλική κυβέρνηση στην Αθήνα και οι υποστηρικτές του με άκρατο φανατισμό "αναθεμάτισαν" το Βενιζέλο. Δυστυχώς δεν αξιοποιήθηκε η περίπτωση του ακέρατου υπουργού της Δικαιοσύνης στην κυβέρνηση Ελ. Βενιζέλου, Νικολάου Δημητρακοπούλου, που ήταν ο μόνος κατάλληλος να ισορροπήσει την κατάσταση. Το αυλικό περιβάλλον τον

πολέμησε, γιατί διέκειτο κι αυτός φιλικά προς την Αντάντ. Τότε η Κυβέρνηση της Θεσσαλονίκης κήρυξε έκπτωτο το βασιλιά Κωνσταντίνο και η Αντάντ απέκλεισε με τον στόλο της τα ελληνικά εδάφη. Με την πτώση του τσαρικού καθεστώτος σημειώνονται αναπροσαρμογές στις γραμμές της Αντάντ και προκειμένου να ενισχυθεί ο συμμαχικός αγώνας κρίνεται αναγκαία η αποχώρηση του βασιλιά Κωνσταντίνου, ο οποίος έφυγε στο εξωτερικό. Διάδοχός του στο θρόνο ήταν ο Αλέξανδρος. Στο μεταξύ η κυβέρνηση της Θεσσαλονίκης μετασχηματίστηκε και μεταφέρθηκε στην Αθήνα (14 Ιουνίου 1917). Συγκροτήθηκε και πάλι η Βουλή (είχε διαλυθεί στις 31 Μαΐου) και ο ελληνικός στρατός οργάνωσε τις δυνάμεις του, για να αγωνιστεί μαζί με τους συμμάχους. Οι ελληνικές δυνάμεις έλαβαν μέρος στη μάχη του Σκρα (καλοκαίρι του 1918), που είχε ως αποτέλεσμα την κατάρρευση του μακεδονικού μετώπου. Μετά το τέλος του πολέμου ο Βενιζέλος συνυπογράφει τις συνθήκες του Νείγι και των Σεβρών (10 Αυγούστου 1920) και ευτύχησε να νιώσει την πραγματοποίηση των εθνικών ονείρων δηλαδή την Ελλάδα των δύο ηπείρων και των πέντε θαλασσών.

Κύριος στόχος του Βενιζέλου την περίοδο **1928-32** υπήρξε να αποφύγει την εξάρτηση της Ελλάδας από μία μόνο μεγάλη δύναμη. Προσπάθησε λοιπόν, να δημιουργήσει φιλικές σχέσεις τόσο με τις γειτονικές χώρες όσο και με αυτές που κυριαρχούσαν στη Μεσόγειο. Έτσι, η πρώτη διπλωματική κίνηση του Βενιζέλου ήταν η υπογραφή συμφώνου φιλίας, συνδιαλλαγής και δικαστικού διακανονισμού με την Ιταλία στις 23 Σεπτεμβρίου 1928. Εν συνεχεία, ο Βενιζέλος στράφηκε στη Γιουγκοσλαβία, η οποία από καιρό είχε διεκδικήσει για μία «ελεύθερη ζώνη» στο λιμάνι της Θεσσαλονίκης. Ο Βενιζέλος αποδέχτηκε ορισμένες από τις γιουγκοσλαβικές απαιτήσεις και αφού απομακρύνθηκε αυτό το εμπόδιο, στις 17 Μαρτίου 1929 υπογράφηκε το ελληνογιουγκοσλαβικό πρωτόκολλο στη Γενεύη. Με τη Βουλγαρία η κατάσταση ήταν πιο περίπλοκη: οι Βούλγαροι απέρριψαν την προσφορά του Βενιζέλου για δημιουργία «ελεύθερου λιμανιού» στη Θεσσαλονίκη ή την Αλεξανδρούπολη, καθώς διατηρούσαν αλυτρωτικές βλέψεις για τις περιοχές αυτές. Έτσι, ο Βενιζέλος περιορίστηκε στην επανάληψη πλήρων διπλωματικών σχέσεων με τη γείτονα χώρα. Η πιο πολυσυζητημένη όμως, πράξη του Βενιζέλου ήταν η υπογραφή της ελληνοτουρκικής σύμβασης στην Άγκυρα, στις 10 Ιουνίου 1930. Με αυτή τη συμφωνία έκλεισαν οι περισσότερες εκκρεμότητες μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Η Ελλάδα συμφώνησε να πληρώσει 425.000 λίρες Αγγλίας ως αποζημίωση για τους Τούρκους που έφυγαν από τη χώρα και σε αντάλλαγμα η Τουρκία δεχόταν να αναγνωρίσει τους Έλληνες της Κωνσταντινούπολης ως μόνιμους κατοίκους. Εν συνεχεία, στις 30 Οκτωβρίου υπογράφηκε στην Άγκυρα το σύμφωνο ελληνοτουρκικής φιλίας, ουδετερότητας και διαιτησίας. Η διπλωματική αυτή προσέγγιση άλλαξε άρδην το κλίμα στις δύο χώρες με αποτέλεσμα τόσο ο Βενιζέλος στην Άγκυρα όσο ο Ισμέτ Ινονού στην Αθήνα να τύχουν θερμής υποδοχής από τους κατοίκους.

Ο Ελευθέριος Βενιζέλος υπήρξε σταθμός στην ελληνική ιστορία, ανέλαβε το ελληνικό κράτος σε μια δύσκολη κατάσταση. Το κράτος ήταν εδαφικά περιορισμένο, σε άσχημη οικονομική περίοδο και οι Έλληνες ήταν απαισιόδοχοι μετά από πολλές στρατιωτικές αποτυχίες. Παρόλα αυτά, ήρθε ο Βενιζέλος, ο οποίος έσπρωξε το κράτος σε μια άνθιση. Τα σύνορα διευρύνθηκαν, η οικονομία αποκαταστάθηκε (κατά κάποιον τρόπο) και οι Έλληνες πίστεψαν σε κάτι μεγαλύτερο, αφού είδαν την Μεγάλη Ιδέα να πραγματοποιείται. Για όλους αυτούς τους λόγους, θεωρώ πως ο Ελευθέριος Βενιζέλος υπήρξε μια από τις μεγαλύτερες πολιτικές μορφές που πέρασαν από την Ευρώπη.